

**รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ
ในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย**
**A Model of participative wisdom of the elderly in Pa Sang
Subdistrict Administrative Organization, Wiang Chiang Rung
District, Chiang Rai Province.**

วราดวง สมณาศักดิ์*

สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 9 ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100

Waraduang Sommanasak

School of Political Science and Public Administration

Chiangrai Rajabhat University

80 Moo 9 Tambol Badoo Muang Subdistrict Chiangrai Province 57100

Email: waraduang@hotmail.com

Received: February 08, 2022

Revised: May 02, 2022

Accepted: May 12, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย และ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย จำนวน 300 คน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้เพื่อสร้างรูปแบบ จำนวน 3 คนและผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบรูปแบบ จำนวน 5 คน

โดยใช้เครื่องมือวิจัย 3 แบบ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสัมภาษณ์โดยใช้แบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (ก) การมีส่วนร่วมสร้างความรู้ภูมิปัญญา (ข) การมีส่วนร่วมบริหารจัดการเก็บความรู้ภูมิปัญญา (ค) การมีส่วนร่วมถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญา (ง) การมีส่วนร่วมนำความรู้ภูมิปัญญาไปใช้ (จ) การมีส่วนร่วมประเมินการจัดการความรู้ภูมิปัญญา และ (ฉ) การมีส่วนร่วมแสวงหาความรู้ภูมิปัญญา 2) รูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่หนึ่ง จุดเริ่มต้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ขั้นตอนที่สอง การสร้างภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และ ขั้นตอนที่สาม กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา และ 3) การตรวจสอบรูปแบบ 3 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่รูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการความรู้, ภูมิปัญญา, มีส่วนร่วม

Abstract

The objectives of this research have threefold including were 3 items: 1) to study the components of participative wisdom knowledge management of the elderly 2) to create a model of knowledge management with participative wisdom of the elderly in Pa Sang Subdistrict Administrative Organization Wiang Chiang Rung District and 3) to examine a model of knowledge management with participative wisdom of the elderly in Pa Sang Subdistrict Administrative Organization Wiang Chiang Rung District. The population in this study was elderly people in Pa Sang Subdistrict Administrative Organization Wiang Chiang Rung District 300 people, specialists and experts in knowledge management 3 people and specialists and experts for validate the model 5 people, using 3 types of research tools comprising a questionnaire, an interview form and a formal interview form using an assessment form. The data were analyzed using statistical analysis of exploratory elements, percentage, mean, standard deviation and content analysis.

The results of the study found that 1) components of the process of cognitive knowledge management with participation of the elderly consisted of 6 components: (a) participation in creating wisdom knowledge (b) participation in management of wisdom knowledge collection (c) participation in the transfer and dissemination of wisdom knowledge; (d) participation in applying wisdom knowledge; (e) participation in the assessment of wisdom knowledge management; and (f) participation in seeking knowledge wisdom 2) A model of the process of cognitive knowledge management with participative wisdom of the elderly consists of 3 steps and 6 processes: Step 1st, the beginning of wisdom of the elderly, Step 2nd the building wisdom of the elderly, and step 3rd a model of the process of transferring wisdom and the 3 aspects of a model examination were: usefulness; possibility and image suitability is included in the criteria by which a model can be implemented.

Keywords: wisdom, participation, knowledge management process

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช่วงระยะเวลาต่อจากนี้เป็นต้นไปประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2564 ดังนั้นภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมจะต้องร่วมมือกันเร่งขับเคลื่อนบทบาทของตนเองในการดำเนินการเพื่อจัดการกับสังคมสูงอายุที่กำลังเผชิญอยู่ และเตรียมการเพื่อรองรับความท้าทายของสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น ได้แก่ จัดทำแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ติดตามสถานการณ์ของปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาสังคมผู้สูงอายุ กำหนดมาตรการในการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่งเสริมการออมในทุกช่วงวัยอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชน วัด องค์กรศาสนา มูลนิธิและสมาคมในสังคมไทย จัดให้มีสถานสงเคราะห์คนชราที่ไร้ที่พึ่ง สร้างค่านิยมในหมู่ประชาชนคนไทยให้เอาใจใส่ดูแลบิดามารดา รัฐ ท้องถิ่น ชุมชน ครอบครัวยุคใหม่ที่มีความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพต่าง ๆ มาเผยแพร่แนะนำเยาวชนในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการสร้างความสำคัญ คุณค่า และความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุ¹ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการสืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรมของไทยที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ ทั้งในด้านภูมิความรู้ และประสบการณ์การดำเนินชีวิต มีความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง สามารถชี้แนะลูกหลาน คนในสังคมชุมชน ให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ภูมิปัญญาผู้สูงอายุจึงเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อ ทักษะ การเรียนรู้ และวิถีชีวิตมาเป็นระยะเวลายาวนาน สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีอยู่หลากหลายทั้งในด้านเกษตรกรรมด้านอุตสาหกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณีและด้านโภชนาการ เป็นต้น² ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง เป็นชุมชนที่ประกอบด้วยผู้สูงอายุจำนวนมาก อีกทั้งผู้สูงอายุหลายท่านมีความเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ตัวอย่างเช่น นางต๋นแก้ว แสนเพ็ญ อายุ 94 ปี มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเฉพาะ เครื่องสักการะล้านนา งานประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง นายสิงห์แก้ว วงศ์มูล อายุ 91 ปี มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านภาษาและวรรณกรรม (วรรณศิลป์) และด้านประเพณีพิธีกรรมพื้นบ้านถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษาล้านนาในการอ่านคำว่ แต่งคำว่พื้นบ้าน การขับจ้อยขอแบบพื้นบ้าน รวมไปถึงการสอนทำนองการสู่ขวัญ การให้ความรู้เกี่ยวกับการสู่ขวัญในล้านนา จากการสืบค้นข้อมูลพบว่า ปัจจุบันการทำวิจัยเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมีจำนวนไม่มากนัก ประกอบกับได้เห็นถึงความสำคัญในด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อจะพัฒนาภูมิปัญญาของ

¹ กอบกุล กวังชวน, “รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”, (สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), 3

² เดชวิทย์ นิลวรรณ และ ทิพย์พุด ฤกษ์สุนทร, “กระบวนการและกลยุทธ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, (งานวิจัยคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2557), 2.

ผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืน โดยส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและการจัดเก็บความรู้ด้านภูมิปัญญาผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองผ่านกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เพื่อรักษาฟื้นฟูวัฒนธรรมของไทยไม่ให้สูญหาย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น พบว่า ชุมชนผู้สูงอายุขาดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ภายใต้แนวคิด KME (Knowledge Marketing Elderly) โดยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษาคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อให้เกิดการพัฒนาการความรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุทั้งระบบ ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานการศึกษา สามารถนำผลงานวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุให้เกิดประสิทธิผลในหลายมุมมอง และทำให้ชุมชนผู้สูงอายุมีอาชีพ มีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

1.2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

1.2.3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ 4 ประเด็น กล่าวคือ ด้านประชากร ด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่และด้านระยะเวลา ดังต่อไปนี้

1.3.1 ด้านประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย จำนวน 1,024 คน ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้เพื่อสร้างรูปแบบ จำนวน 3 คนและผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบรูปแบบ จำนวน 5 คน

1.3.2 ด้านเนื้อหา

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และนำองค์ประกอบมาสร้างรูปแบบพร้อมทั้งตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis--EFA)

1.3.3 ด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่ตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

1.3.4 ด้านระยะเวลาที่ศึกษา

ระยะเวลาที่ศึกษา เดือนกุมภาพันธ์ 2564 – เดือนกุมภาพันธ์ 2565

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ประชากร คือ ผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย จำนวน 1,024 คน ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้กับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis--EFA)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบจากแนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้ตัวแปร จำนวน 30 ตัวแปร (ข้อคำถาม) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 เท่าของตัวแปร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามสัดส่วนของหมู่บ้าน จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุเพื่อแจกแบบสอบถาม โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ จำนวน 3 คน

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลป่าซาง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

เครื่องมือในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) โดยกำหนดไว้ 5 ระดับ และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

2. การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยนำองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุมาสังเคราะห์รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งออก 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก และ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

3. การตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยนำรูปแบบมาจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์โดยใช้แบบประเมิน (Assessment Form) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลหลัก มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และ ตอนที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ 3 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความ มีประโยชน์ โดยสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรง ความครอบคลุมเนื้อหา และความถูกต้องใน สำนวนภาษาของแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขและปรับปรุงแล้วไปทดลอง ใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยง ปรากฏว่าได้ค่าความ เชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีการ ของครอนบาค (Cronbach, 1990) มีค่า IOC เท่ากับ 0.95 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.967 แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างเพื่อ ตรวจสอบร่างรูปแบบ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และแบบสอบถามการตรวจสอบรูปแบบ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์สามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis--EFA)³

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

³ กัลยา วาณิชยปัญญา, การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), 34.

1.5 ประโยชน์ของการวิจัย

1.5.1 ผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงรายหรือผู้สูงอายุอื่น ๆ ได้นำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ หรือชุมชนอื่น ๆ ทำให้มีอาชีพมีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้องค์ความรู้ และภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุที่มีอยู่ในชุมชนไม่สูญหาย และสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาดให้ชุมชน และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.5.2 หน่วยงานระหว่างภาครัฐ ภาคชุมชน และภาคเอกชน นำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการบูรณาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และได้ร่วมมือการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ผู้สูงอายุ ในรูปแบบการจัดโครงการ กิจกรรม และงบประมาณที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงราย

2. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

เมื่อทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นพบว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร ทั้ง 30 ตัว ไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณะ นั่นคือ ตัวแปรทั้ง 30 ตัว มีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ (Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square = 9392.310, df = 435, Sig. = .000) เมื่อพิจารณารายตัวแปรพบว่า ค่าความเพียงพอของการเลือกตัวอย่างโดยรวม (MSA) มีค่าเท่ากับ .84 ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ (Hair, Tatham, Anderson, & Black, 1998, p. 99) และค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy = KMO ที่ได้นี้นี้มากกว่า .50 และเข้าสู่ 1.000 ซึ่งบ่งชี้ให้ทราบว่าข้อมูลมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ดังตารางที่ 1

ตาราง 1 การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

แบบสอบถาม	จำนวนข้อ		Bartlett's Test Sphericity		
	คำถาม	KMO	Approx. Chi-square	df	Sig.
	(ตัวแปร)				
การจัดการความรู้	30	.842	9392.310	1170	.000
ภูมิปัญญาแบบมี					
ส่วนร่วมของผู้สูงอายุ					

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่า ควรมียังองค์ประกอบเพียง 6 องค์ประกอบ เนื่องจากเฉพาะ 6 องค์ประกอบแรกเท่านั้นที่มีค่า Eigenvalue มากกว่า 1 ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ 1-6 สามารถอธิบายค่าความผันแปรของตัวแปรทั้ง 30 ตัวได้ 75.677% ทำให้ผลการวิเคราะห์ได้ องค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าสถิติหลังการสกัดองค์ประกอบ

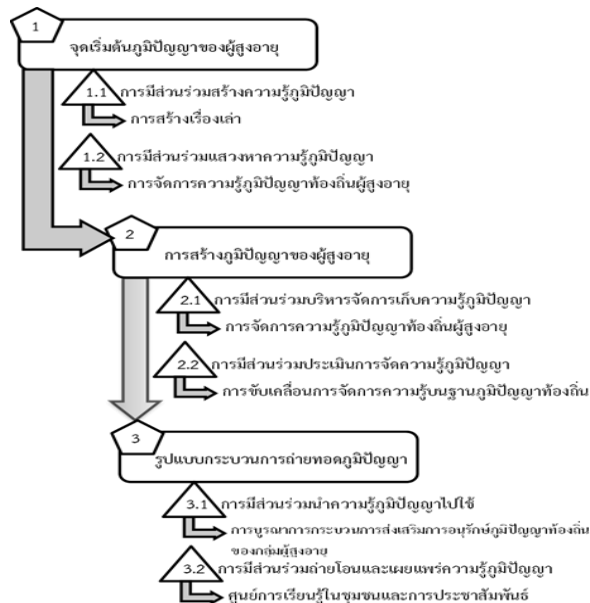
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	12.09	40.314	40.314	12.094	40.314	40.314	4.622	15.408	15.408
2	3.218	10.726	51.040	3.218	10.726	51.040	4.088	13.628	29.036
3	2.585	8.618	59.658	2.585	8.618	59.658	3.862	12.873	41.908
4	1.820	6.067	65.725	1.820	6.067	65.725	3.847	12.824	54.732
5	1.683	5.611	71.335	1.683	5.611	71.335	3.225	10.750	65.482
6	1.302	4.341	75.677	1.302	4.341	75.677	3.059	10.195	75.677
7	.941	3.138	78.814						
30	.040	.133	100.000						

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบมาตรฐาน ตั้งแต่ .02 ขึ้นไป ที่ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาให้เป็นตัวแปรสำคัญเพื่อนำไปสร้างองค์ประกอบเชิงสำรวจของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่า มี 40 ประเด็น ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบเชิงสำรวจของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้ กลุ่มองค์ประกอบที่ 1 มีข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .02 จำนวน 6 ข้อคำถาม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.841 ถึง 0.483 ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อองค์ประกอบที่ 1 ว่า **การมีส่วนร่วมสร้างความรู้ภูมิปัญญา** รองลงมา คือ กลุ่มองค์ประกอบที่ 2 มีข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .02 จำนวน 6 ข้อคำถาม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.859 ถึง 0.471 ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อองค์ประกอบที่ 2 ว่า **การมีส่วนร่วมบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญา** ถัดมา คือ กลุ่มองค์ประกอบที่ 3 มีข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .02 จำนวน 7 ข้อคำถาม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.71 ถึง 0.535 ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อองค์ประกอบที่ 3 ว่า **การมีส่วนร่วมถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญา** กลุ่มองค์ประกอบที่ 4 มีข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .02 จำนวน 3 ข้อคำถาม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง

0.836 ถึง 0.748 ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อบรรณสารประกอบที่ 4 ว่า การมีส่วนร่วมนำความรู้ภูมิปัญญาไปใช้ กลุ่มองค์ประกอบที่ 5 มีข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .02 จำนวน 4 ข้อคำถาม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.771 ถึง 0.568 ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อบรรณสารประกอบที่ 5 ว่า การมีส่วนร่วมประเมินการจัดการความรู้ภูมิปัญญา และกลุ่มองค์ประกอบที่ 6 มีข้อความที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า .02 จำนวน 4 ข้อคำถาม โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.834 ถึง 0.647 ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อบรรณสารประกอบที่ 6 ว่า การมีส่วนร่วมแสวงหาความรู้ภูมิปัญญา

2. การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างรูปแบบ ซึ่งนำมากำหนดเป็นข้อคำถาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์คำสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ที่มา: วราดวง สมณศักดิ์, 2565

จากภาพ 1 รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 6 กระบวนการ มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จุดเริ่มต้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของไทยที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ ทั้งในด้านภูมิความรู้และประสบการณ์การดำเนินชีวิต มีความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง สามารถชี้แนะลูกหลาน คนในสังคม ชุมชน ให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ภูมิปัญญาผู้สูงอายุจึงเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อ ทักษะ การเรียนรู้และวิถีชีวิตมาเป็นระยะเวลายาวนาน สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมีอยู่หลากหลายทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาประเพณี และด้านโภชนาการ เป็นต้น ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการ 1.1 การมีส่วนร่วมสร้างความรู้ภูมิปัญญา ประกอบด้วยวิธีการ การสร้างเรื่องเล่า โดยการบอกเล่าเรื่องความเป็นมา ประวัติ การสาธิตและบรรยาย การฝึกปฏิบัติการทำ ทดลองทำ และมีการบอกเล่าเรื่องราว ความพิเศษและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ แต่ละชิ้นเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้า การสร้างคุณค่าในกับผลิตภัณฑ์นั้นควรเชื่อมโยงให้เข้ากับ อัตลักษณ์ของพื้นที่ที่มีเรื่องราวและคุณค่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ที่ก่อให้เกิด คุณค่าทางใจสำหรับผู้รับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

กระบวนการ 1.2 การมีส่วนร่วมแสวงหาความรู้ภูมิปัญญา ประกอบด้วย วิธีการ การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ โดยใช้การสืบค้นและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการพื้นฐานในการขับเคลื่อนของการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่คงอัตลักษณ์และสนองประโยชน์ความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ส่งต่อสู่คนรุ่นหลังที่สนใจต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เน้นความสำคัญด้านการจัดการความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้ยั่งยืน โดยส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและการจัดเก็บความรู้ด้านภูมิปัญญาผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองผ่านกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สืบทอดขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เพื่อรักษาฟื้นฟูวัฒนธรรมของชุมชนไม่ให้สูญหาย ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการ 2.1 การมีส่วนร่วมบริหารจัดการเก็บความรู้ภูมิปัญญา ประกอบด้วย วิธีการการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเป็นมาของภูมิปัญญา เอกลักษณ์ของภูมิปัญญา กระบวนการผลิต เคล็ดลับที่สำคัญ การจัดเก็บ ความรู้ การเผยแพร่องค์ความรู้ และการพัฒนาอาชีพ

กระบวนการ 2.2 การมีส่วนร่วมประเมินการจัดความรู้ภูมิปัญญา ประกอบด้วย วิธีการขับเคลื่อนการจัดการความรู้บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพ ผู้สูงอายุควรตั้งอยู่บนหลักการ 3 ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน ในการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนให้เกิด การพัฒนา การสืบหาเรื่องราวความเป็นมา การสืบสาน พื้นฟู รักษา ส่งเสริม เผยแพร่ พัฒนากลุ่ม ชชาติพันธุ์ และการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม เพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนา ต่อยอดการสร้างสรรคผลิตภัณท์

ขั้นตอนที่ 3 รูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา เกิดจากภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนบทบาทของตนเองในการดำเนินการเพื่อจัดการนำความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุแบบบูรณาการและแบบมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชนร่วมกันมาประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ และชุมชนมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประยุกต์ความรู้ให้มากขึ้น เข้าถึงความรู้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว สามารถรับมือกับการเติบโตของชุมชน และการหมุนเวียนเปลี่ยนงานของผู้สูงอายุเป็นอย่างดี ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการ 3.1 การมีส่วนร่วมนำความรู้ภูมิปัญญาไปใช้ ประกอบด้วยวิธีการบูรณาการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันทั้งภายในกลุ่ม และหน่วยงานสนับสนุน การสร้างเครือข่ายการผลิตและการจำหน่าย การบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้านการพัฒนาศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้การถ่ายทอด สืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง และการปลูกจิตสำนึกในการเห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในชุมชน

กระบวนการ 3.2 การมีส่วนร่วมถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญา ประกอบด้วย วิธีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการจัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน พร้อมกับการเรียนรู้และปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยี สารสนเทศสมัยใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการและประชาสัมพันธ์ ผลผลิตภัณท์ชุมชนท่ามกลางการแข่งขันของผู้ประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่

3. การตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=416$, $SD=0.212$) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ สรุปผลการตรวจสอบรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่รูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตรวจสอบรูปแบบ

รายการประเมิน	ระดับการตรวจสอบ		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
ความเหมาะสม	4.06	0.099	มาก
ความเป็นไปได้	4.24	0.263	มาก
ความมีประโยชน์	4.20	0.274	มาก
รวม	4.16	0.212	มาก

3. การอภิปรายผล

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมสร้างความรู้ภูมิปัญญา (2) การมีส่วนร่วมบริหารจัดการเก็บความรู้ภูมิปัญญา (3) การมีส่วนร่วมถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญา (4) การมีส่วนร่วมนำความรู้ภูมิปัญญาไปใช้ (5) การมีส่วนร่วมประเมินการจัดการความรู้ภูมิปัญญา และ (6) การมีส่วนร่วมแสวงหาความรู้ภูมิปัญญา การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุเป็นกระบวนการจัดการภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการทอดผ้าซิ่นจกที่เกิดจากการเรียนรู้จากการสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ รวมทั้งการสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ จนพัฒนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนโดยมีการสืบค้น และรวบรวมภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยความรู้ภูมิปัญญาของกลุ่มอายุสูงอายุ เป็นความรู้ที่มีการต่อยอดจากความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของจันทน์ปวีร์ เจริญนิมและสิริชัย ดีเลิศ⁴ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาที่ยั่งยืนของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ กรุงเทพมหานครมี 5 ขั้นตอนหลักที่สำคัญ ได้แก่ (1) การกำหนดประเด็นความรู้ จากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ที่สืบทอดมาจากครอบครัว คนรู้จัก จากคนรุ่นหลังที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา (2) การแสวงหาความรู้ การนำความรู้เดิมจากครอบครัวมาพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ ศึกษาดูงาน (3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในรูปแบบการประชุม การบรรยายตามชุมชน การพูดคุยผ่านทางสื่อออนไลน์ พบปะสังสรรค์ในวงทานข้าว (4) การจัดเก็บความรู้

⁴ จันทน์ปวีร์ เจริญนิมและสิริชัย ดีเลิศ, “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน”, วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๓.33(2563), 152-167.

มุ่งเน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล และ (5) การถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การสาธิต บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและถ่ายทอดให้เฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

2. การสร้างรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 6 กระบวนการ โดยลักษณะรูปแบบเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุ โดยพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้และประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุตามแนวทางของการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ กลุ่มสูงอายุมักมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดทักษะและความชำนาญในการผลิต เพื่อให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงสินค้าระหว่างกัน รวมทั้งมีการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับผู้ผลิต และมีการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาคีในด้านศักยภาพ ความเชี่ยวชาญ และองค์ความรู้ ซึ่งกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุของชุมชน คือ การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การถักนุ่ง การประณีตความคิด การพัฒนา แนวความคิดและการทดสอบแนวความคิด การพัฒนากลยุทธ์การตลาด การวิเคราะห์ทางธุรกิจ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ การทดสอบตลาด และการดำเนินธุรกิจ โดยใช้ทักษะและความรู้ ในลักษณะร่วมมือกันของชุมชนในการให้ผลผลิตที่ก่อให้เกิดรายได้และกำไรที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ทำให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนที่ยั่งยืน ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของเจิมขวัญ รัชชุนานติ⁵ ที่พบว่ารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเป็นลักษณะที่เคยมีการรวมกลุ่มในการประกอบธุรกิจมาก่อน ควรใช้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ไม่ซ้ำกับใคร แต่ไม่มีแหล่งเงินทุน แหล่งสนับสนุน ไม่ใช้อุปกรณ์ เครื่องจักรในการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีเพียงแต่เครื่องมือแบบพื้นบ้านที่ทำขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องหนี้สิน และไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหาร รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาไม่แน่นอนสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ไม่ได้มีการจัดตั้งรูปแบบองค์กรใด ๆ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเอง

3. การตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

ผลการตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุมีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่รูปแบบสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรง

⁵ เจิมขวัญ รัชชุนานติ, “ศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ฉ.11(2559), 67-84.

ของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ ในรูปแบบผู้วิจัยได้ปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสม การทดสอบรูปแบบเป็นไปตามข้อค้นพบของวาร์เพ็งสวัสต์⁶ ได้ศึกษาแนวคิดและกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบพบว่าอยู่ในระดับมาก

3.1 ข้อเสนอแนะ

3.1.1 ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จัดทำทำเนียบหรือบัญชีภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน การสืบสานและเผยแพร่ภูมิปัญญาแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยบรรจุเป็นหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ รวมถึงการศึกษาตลอดชีวิต โดยให้สมาชิกในชุมชนเป็นวิทยากรท้องถิ่น เป็นครูชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาเพื่ออนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง

2) มีการพัฒนากระบวนการแสวงหาความรู้ โดยมีการฝึกฝนและการปฏิบัติด้วยตนเอง เน้นรูปแบบดั้งเดิมตามเอกลักษณ์ของชุมชน มีการแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกกลุ่ม มีการศึกษาหาความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การไปศึกษาดูงานยังแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ และมีการถ่ายทอดความรู้จากกลุ่มสูงอายุไปสู่คนรุ่นใหม่

3) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและ/หรือเครือข่ายชุมชน ควรมีการประยุกต์ใช้ความรู้และการต่อยอดองค์ความรู้สู่การใช้ประโยชน์ โดยมีการพัฒนาให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการศึกษาวิจัย ร่วมกับชุมชน เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็นอาชีพหลักของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อสร้างรายได้ต่อไป

3.1.2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มสมรรถนะเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุให้มากขึ้น อีกทั้งศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

⁶ วาร์เพ็งสวัสต์, “การวิจัยพัฒนารูปแบบ,” *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, ฉ.4 (2553): 9.

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- กอบกุล กวังชวน. “รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.
- จินตป์วีร์ เจริญนิมและสิริชัย ดีเลิศ. “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน”. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. ฉ.33(2563): 152-167.
- เจิมขวัญ รัชชานติ. “ศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่”. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*. ฉ.11(2559): 67-84.
- โชติกา สิงหาเทพ, ธนิกานต์ ศรีจันทร์, และเสาวนีย์ จันทสังข์. “รายงานวิจัยชุมชนเรื่องบทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลโคกมั่งงอย อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ”. *ทุนวิจัย สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า*, 2561.
- เดชวิทย์ นิลวรรณ และ ทิพย์พฐ์ กฤษสุนทร. “กระบวนการและกลยุทธ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. *งานวิจัยคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 2557.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. ฉ.4 (2553): 9.
- Cronbach, Lee. J. “*Essentials of Psychology Testing*”. 5thed. New York: Harper Collins Publishers Inc., 1990.
- Field, A. P., Miles, J., & Field, Z. “*Discovering statistics using R*”. Thousand Oaks. CA: Sage, 2012.